

Om Fredssagen

Taler

A. Sabro

- 1 Det er desværre et Faktum at Menneskeslægtens aandelige Udvikling i én Retning kan gaa meget trægt, medens den i andre skrider raskt fremad.

- Idet jeg forudskikker den Bemærkning, at jeg anser det, at arbeide til Fredssagens
5 Fremme for et af de stærkeste, mest paa trængende moralske Krav, Nutiden stiller til den oplyste Del af

- Menneskeheden, vil jeg forsøge at bevise, at vor Udvikling i moralsk Retning ikke holder Skridt med den Udvikling der finder Sted i de Grene af vor Viden,
10 der giver som Resultat mere øieblikkelige, materielle Fordele.

- Biologerne fortæller os, at Menneskefostret i Moders Liv, en kort Tid af sin Udvikling fra Celle til et fuldbaarent Menneske, bærer synbare Mærker i Nakken efter Aandedrætsorganet fra den

- 15 Tid det aandede gennem Gjæller. Af dette Faktum drager de den Slutning, at vor Race, førend den blev Menneske, har tilhørt en Art af Fiskeslægten. De samme Biologer fortæller os, at Huden henimod Slutningen af Fosterets Udvikling - altsaa efter mange mellemliggende

- 20 Overgange - en kort Tid er fuldstændig bedækket med Haar, og at det er absolut umuligt at opdage Spor af Forskjel paa et Menneskefoster i dette Stadium og et Abefoster. Af dette Faktum drager de samme Lærde den Slutning, at det nuværende Menneske, under sin fysiske Udvikling er gaaet over fra lavere til
25 stadig høiere staaende Dyreformer. Kort sagt, Menneskene har, som Professor Brøgger siger: ¿fra først af været Dyr og først gennem Livets seige Kamp med Tilværelsen lidt efter lidt naaet op til det fuldkomne Trin, de nu indtager.¿

Til de, der forundret spørger: ¿hvad har dette med Fredssagen at gjøre?¿ vil jeg

svare, at dette Tilbageblik ind i Tidens Morgen er en Nødvendighed for at kunne give den psykologiske Aarsag til, at vor Race al sin Tid har dyrket Krigens Gud.

35 Af Naturen lærer vi nemlig, at der blandt de forskellige Dyrearter, har hersket og fremdeles hersker en uafladelig Angrebs- og Forsvarskrig og at et stadigt Vagthold med største Agtpaagivenhed finder Sted. Da Mennesket altsaa, som antagelig bevist, er et Resultat

40 af denne lange Udviklingsproces, har det ogsaa været underkastet de samme Naturlove, og gennemgaaet de samme Kampe for Tilværelsen, som de Dyreformer, det har betjent sig af til sin fysiske Udvikling.

Vi finder hos Nutidens krigerske Nationer i en udviklet Grad den samme Trang
45 til at staa bevæbnet som den, der i Urtiden udviklede hos Mammutdyret dets kolossale Stødhorn, den samme Trang til at føre Fiender bag Lyset som hos hine mimiske Dyr i det tropiske Afrika, der instinktmæssig ifører sig et Fugledryps, et Blads, en Hødots Udseende for at betrygge sit Liv mod Efterstræbelser.

50 Jeg mener ikke at benægte Berettigelsen, Nyttens af denne dyrisk-krigerske Trang og Evne til at skuffe, den vilde ellers ikke være bleven en Naturlov, som den er; men fra den Stund Dyret

overgaar til et høiere Udviklingstrin og bliver et selvbevidst og tænkende Væsen,
55 er Krig i Form af brutal Vold og bedragerisk Snedighed et tilbagelagt Standpunkt, en Levning fra en svunden

Tid, som det er under dets Værdighed at fortsætte med.

60 Der er ingen af de lavere Tilbøieligheder hos Menneskene, der i større Grad er kjælet for, pleiet og udviklet end denne Trang til at slaas, og nu er det en Naturlov, at alt, hvad der saadan pleies

og dyrkes udvikler sig til stadig større og større Fuldkommenhed.

65

Vore Arméer er siden Alariks Tid omformet fra udisciplinerede Horder til fuldstændig hypnotiserede Regimenter, til automatisk virkende Kuglesprøiter. En Nutids Pantserkolos med sit Arsenal af dødbringende Redskaber vilde være

70 nok for en saakaldt ζ uovervindelig ζ Armade, som den Spanierne i 1588 førte op under Englands Kyster. Nutidens Diplomati og Spionvæsen har visselig for sin Del ogsaa fulgt godt med i Udviklingen, siden den Tid Josva

sendte Speidere ind i Kanaans Land.

75

De oplyste Nationer bør derfor nu erindres om, at de forlængst er kommen op over de laverestaaende Dyrs Standpunkt, og saaledes maa ophøre med at pleie den raa Krigs Teknik og egoistisk-diplomatiske Finesser. Tiden er nu forlængst inde til at forelægge Fremtidens Valpladse til Aandens Verden, hvor Seiren
80 allene vindes ad Oplysningens, Tænkningens og Overbevisningens Vei.

Vi maa ikke længere fortælle vore Børn at de nedstammer fra en fortabt, en falden Slægt. Skal vi kunne løfte dem moralsk og gjøre dem fuldt skikket for Arbeidet ogsaa i Fredens Tjeneste, bør

85

vi hellere fortælle dem det løfterige Evangelium, Guds Finger har ridset i Geologien og Biologien om ζ at Mennesket ζ - jeg citerer Hr. Professor Brøgger: ζ absolut og gennemsnitlig aldrig

90 har staaet saa høit, aldrig været saa fuldkomment som nu $\zeta^*)$.

Vi tilhører en opadstigende Race, der evner at naa de Idealer, den med hele sin Sjæl selv stiller sig som Maal De herlige Løfter dette indebærer for vor fremtidige Udvikling hen imod Fuldkommenheden vil fylde ethvert tænkende Menneskes
95 Hjerte med den mest levende Følelse af Haab, Glæde og Tilfredshed.

Vor Tid er ikke uden Vidnesbyrd om, at Nationernes Trang til at staa mod hinanden som Hund og Kat paa hver sin Side af Madfadet ikke nødvendigvis behøver at føre til, at de maa kløre hinandens Øjne ud eller slide hverandre ihjel
100 for den Smule Madbids Skyld. Vi har allerede i mange Tilfælde, og det tildels i store Spørgsmaal faaet Tvisten ordnet ved Voldgift, d. v. s. ad Fornuftens og de bedre Følelsers Vei. Siden den Dag Mennesket blev belært om, at saa

gik an, har Krig været en dobbelt Forbrydelse, en Dumhed lige saa stor, som den
105 et Menneske begaar ved forsætlig at sætte sig paa en glohed Gjenstand.

Menneskets første Pligt er at lade sig belære af sin Erfaring; vi gjør ogsaa dette som Regel, naar det gjælder rent materielle, ligefremme Spørgsmaal. Vi tæller

110 saaledes ikke faa ¿Princip-Mennesker¿ mellem os, der aldrig kautionerer mere,
fordi de engang blev brændt eller har hørt om, at Andre blev brændt derved.

Naar Menneskene, trods sin gennem Krigens Rædsler dyrekjøbte Erfaring,
fremdeles staar bevæbnet til Tænderne mod hinanden, ligesaa færdige til at slaa
115 til som vore halvvilde Brødre, der ikke har Anelse om sin Oprindelse eller høie
Bestemmelse, er det kun de gamle Tiders

raa egoistiske Følelser, der raader. Gjengangerne fra den dyriske, blinde Raseriets
Tid, fra den Tid, da Tankens og Reflektionens Verden var en lukket Bog for os.

120 Da det at gaa over fra den dyriske og ufuldkomne til den menneskelige og
fuldkomnere Maade at afgjøre hinandens Mellemværender paa, nu som sagt er
en bydende Pligt, tror jeg at have bevist, at saalænge de civiliserede Nationer
nøler med at slutte sig til Voldgiftstanken giver de tilkjende en Forkrøbling i
moralsk Retningen en Mangel paa Forstaaelse af, hvilke Krav til os Overgangen,
125 Forfremmelsen fra Dyrets Standpunkt til det i Guds Billede skabte - d.v.s.
fornuftig tænkende - Menneske medførte.

Det er ikke umuligt, at Menneskets allerede saa høit udviklede tekniske Viden
fremdeles vil gaa saaledes fremad, at Krigen en Dag bliver en fysisk Umulighed.
130 Mange Fredsvenner ser i Videnskaben sin bedste Bundsforvandt.

Saa tilfreds vi end vil være, om Videnskaben kom som den kloge, alvorlige Lærer
og tvang os til at ophøre med vore Barnagtigheder, maa vi dog skamme os over
Nødvendigheden af saadan fortjent Tilrettevisning. Lad os derfor itide aflægge
135 de Tilbøieligheder hos os, der, som Krigen bærer Vidnesbyrd om, at være en til
Vanvid udviklet Overlevering - jeg beder Gjentakelsen tilgivet - fra vor
Dyretilværelse, en Tilbøielighed absolut uforenlig med vort nuværende høie

intellektuelle Standpunkt, en Profanation af Guds billedet i vor Sjæl.
140

Vi tør nu sikkert antage, at de mest fremskredne Menneskeracer forlængst er
naaet til det Maal af Udvikling i fysisk Henseende, de som Jordboere har Behov
for; det skulde derfor være Menneskets intellektuelle og vaagnende høiere
moralske Evne, der nu skulde bevare det indvundne fysiske Resultat og dermed
145 samtidig befordre Aandens videre Væxt og Udvikling henimod det Moralideal,
der blev opstillet af Jesus af Nazareth, og jo før vi vaagner til Bevidsthed om, at

saa er den nøgne Virkeligheds Krav - dermed da ogsaa Guds Krav - til os, jo bedre for Slægten. Vi ser allerede, at Overkulturen i enkelte Lande har
150 skjæbnesvangre Følger for Menneskene, baade fysisk og moralsk; hvad der har kostet Aartusinders Kampe at bygge op, er ifærd med at degenerere. Nutidens Militarisme er en Faktor med i dette Nedbrydningsarbejde. Europas Hære og Flaader sluger mere Tid, Evner, Kræfter og Penge end der ofres paa Skoleundervisningen og Videnskaben. Menneskenes økonomiske, intellektuelle
155 og moralske Evner forkrøbles, fordi Landenes Finantser ødelægges af Krigsforberedelser. Menneskets bedre Del, Sjælen, er bleven Stedbarn og enhver ved, hvad dette vil sige.

Nutidens vaagnende Interesse for Fredssagen og Arbejde for Oprettelsen af
160 Voldgiftsdomstole er et glædeligt Tegn paa, at enkelte Nationer, og Nordmændene ikke mindst, er kommen til Erkendelse af, at Krigen bør afskaffes.

Fredsbevægelsen vil ubønhørlig som enhver anden Naturlov -
165 Næstekjærligheden er en saadan - arbejde sig frem til Seier og blive en Faktor, som Landenes Regjering vil komme til at bøje sig

for. Forat naa derhen, maa den indarbejdes i Slægten nedenifra opad; i den anden Leir - ialfald i Monarkierne - staar Selvinteressen som en uoverstigelig
170 Hindring. Det maa blive de saakaldte

lavere, bredere Lag, der først maa vindes for Sagen, thi det er disse, der udgjør en Armés store Gross, og uden denne adlyder villigt kan ingen Arméer dannes. Vi
175 maa opale Mennesker med Kvækernes humane Opfatning iblandt os, det maa komme derhen, at det at tvinges til at gribe til Vaaben mod sin Samvittighed er ensbetydende med at tvinge en til at afsværge sin Gud eller sin Overbevisning.

Militarismen er et af de Bjerge, der kun kan flyttes af en stærk Tro, Tro paa Retfærdigheden, Tro paa Gudsriget. Det er Overbevisningens hele inderlige,
180 brændende Tro paa, at denne Sag skal og maa seire, der duer noget. Og Idealet maa holdes høit, maa ikke forurenses ved Kompromisser eller politiske Interesser. Parolen er givet os i de to Ord ¿Fader vor¿ og i Bønen ¿Ske din Vilje her paa Jorden, som den sker i Himlen.¿ Krig for at myrde er uforenlig med Begreberne Brødre

og Himmel.

Vi er vistnok alle enige om, at vort Program vil hlive det mest mulig ideale, hvis
190 vi vælger, at lade Jesu Lære være bestemmende i vore Bestræbelser for at fremme
¿Fred paa Jorden og Velvilje blandt Menneskene.¿ Jeg vil haabe, vi alle er enige
om at saa bør vi gjøre. Idealer har ikke staaet synderlig høit hos os praktiske
Jordboere; men vi faar nu huske paa, at det er i ædel Kappestrid, i Lydighed mod
disse ideale Himmelbud vi skal modnes, udvikles i den høiere Morals Tjeneste.
195 Dette være sagt til de iblandt os, der holdes paa Tilladeligheden af Forsvarskrige.
Jesu Bud: ¿Overvind det Onde med det Gode¿ bør for alle Tider slaa en Pæl
gjennem denne Opfatning.

Her staar vi stillet Ansigt til Ansigt med et guddommeligt Bud saa idealt, at vi
200 viger tilbage. Men der er ingen Omvei. Fædreland og Arne faar vi ofre, ja om
nødvendigt underkaste os et fremmed Herredømme, fremfor at gribe til Vaaben
og gjengjælde Ondt med Ondt. Blev Peter nægtet at forsvare sin Ven og Broder,
der var ham mere dyrebar end Himmel og Jord, hvorledes tør saa vi vove at gribe
til Sværd? For mig staar dette som den eneste Udvei af det Uføre, hvori vi er
205 kommen. Fredssagens endelige fuldstændige Seier kommer kanske ikke før, en
Nation har underkastet sig dette saa frygtelige Krav. Men hvorfor skulde ogsaa
en Nation, mere end

det enkelte Individ være fritaget for Pligtens Krav? have Lov til at ignorere Guds
210 Moralbud til sig? Jeg tror Sagen vil være vunden, om blot én Nation tog Mod til
sig, havde Tro paa Gud stærk nok til at møde sin Fiende med disse Ord : ¿Vi har
afvæbnet; vi appellerer vor retfærdige Sag ind for Europas Nationer, vil I ikke
vente til disses Dom er falden, er Eders Sag en daarlig Sag; vi vil ialfald ikke
hindre Eders Indmarsch.¿

215 Ved at handle saaledes, har denne Nation bekjendt et guddommeligt Moralbud
for en forbauset lyttende Menneskehed, og selv om det utænkelige skulde ske, at
Europa lod Landet i Stikken og rolig saa paa, at saa meget moralskt Mod
tilsyneladende var spildt, tror jeg at hin Røver, der sneg sig ind i dette værgeløse
220 Land og frækt tog det i Besiddelse, vilde staa brændemærket for alle Tider,
ligesom denne Nation, der saa heltomodigt ofre sig for en ædel Sag, for hele
Menneskehedens Vel, vil staa som den moralske Seierherre, blive dette Lands
aandeligt løftende og saaledes tilsidst beseirende Magt.

Dette ophøiede Bevis paa moralskt Mod og paa en ideal Opfatning vilde mægtigen vække Nationernes ædlere Instinkter. En lignende Appel vilde ikke for anden Gang være forgjæves. Isen var brudt.

230 Polens Skjæbne vilde t. Ex. ikke idag været værre, end den er, om det i sin Tid, istedetfor at gribe til Sværd, havde appelleret sin Sag ind for Europas samlede Magter.

235 Norges Nationalforsamling tabte i 1895 en ypperlig Anledning til at erklære sig for Afvæbning. Norges Mellemværende med Sverige var netop en Sag, der uden Frygt kunde være indanket for en Voldgiftsdomstol. Nationalforsamlingen valgte istedet at bevilge til Rustninger. Ingen tvivler paa, at Modparten vil øge sine, og saa har vi her oppe i Norden et Sidestykke til Tilstandene i Central-Europa, en Kappelstrid om, hvem der kan ofre mest paa Guden Mars's Alter.

240 Til de, der formodentlig frakjender Mænd med disse Anskuelser al Kjærlighed til sit Fædreland, vil jeg sige, at det maa staa enhver af os frit at ofre sit Liv, sit Alt, netop for den Sag, ens Samvittighed byder. Men det at føle sig ét med hele Menneskeslægten og have et aabent Øie for, hvad der kan løfte denne i moralsk
245 Hensende er større, end at være Borger i et enkelt Land med kun dettes materielle Bestaaen som selvstændig Stat for Øie.

Ordet Fædrelandskjærlighed er i Militarismens Mund en Profanation af Begrebet, en stor, smuk, mangefarvet Boble, som Slægt efter Slægt har pustet op,
250 Det er paa Tide, at der stikkes Hul paa

denne; thi det er en Kjendsgjerning, at Nation efter Nation er forsvunden fra Jordens Overflade trods alt sit Heltemod og al sin Fædrelandskjærlighed og kanske netop, fordi de som Nationer ikke formaaede at se Spiren til det ideale
255 Gudsrige i dette Jordeliv.

Hvorlænge mon vil Tyskland juble sit imponerende ¿Deutschland über Alles?¿ Dette bevingede Slagord er det Modsatte af Jesu af Nazarets ¿Komme dit Rige¿ og varsler netop derfor om Fare

260 for, at der inden denne Nation, trods sin ydre Glans og al sin Krigerære, allerede er nedbrydende Kræfter i Virksomhed.

265 Vor Tid er Vidne til det Særsyn, at selv det saakaldte udvalgte Herrens Folk i Aarhundreder, ikke har skjøttet om sit fordums elskede Kanaan og trods idag rige nok til at gjenkjøbe sit Land af den bankerotte Muselmand foretrækker de sin Udlændighed.

270 Det er iøvrigt væsentlig kun et interesseret Faatal, der svinger dette abstrakte Begreb Fædrelandskjærlighed, som en moralsk Svøbe over Arméernes store uinteresserede, til Krig uvillige Masser, sammen med den Magtens, de allerede før besidder.

275 Det vægtigste Indlæg mod Krigen finder jeg i Spiritismen. Vi har ikke undersøgt Sagen fra alle Sider, før vi ogsaa laaner Øre til, hvad denne lærer. Jeg finder paa Pag. 24 og 27 i Bogen: ¿Fra den bedre Verden¿ følgende: ¿I Krige skilles Aander for tidlig fra Legemet. De dør uforberedte og befinder sig i Dødsøieblikket i en ophidset Tilstand, opfyldte af Vrede, Blødtørst og onde Lidenskaber. De
280 afstedkommer efter Døden stor og langvarig Skade. Intet er skadeligere for en Aand end voldsomt at skilles fra det legemlige Hylster for at slynges ind i Aande verdenen med

ophidsede Lidenskaber og hævnjerrige Følelser. Det er ilde, at man pludselig
285 skal bortrykkes fra Jordelivet, førend Baandet er bleven løsnet paa naturlig Maade. Enhver Ødelæggelse af legemligt Liv er derfor taabelig og raa; raa fordi den viser en barbarisk Uvidenhed

om Livets Betingelser og Udviklingen i det hinsidige Liv, og taabelig, fordi det er
290 det samme som at løse en uudviklet og ond Aand fra sine Lænker og paa denne Maade forøge hans Evne til at bringe Skade.

Stridighederne med Eders Naboer, som burde være Eders Venner, afgjør I ved at opstille mod hinanden Masser af Aander, og disse Aander ophidser I derpaa til
295 den høieste Grad af Vrede og

Raseri og slynger dem saa ind i Aande verdenen, med Vold og Magt adskilte fra Legemet. I opflammer deres Lidenskaber og giver dem derpaa frit Løb. Og alt dette for at tilfredsstille Ærgjerrigheden, et flygtigt Indfald, et fyrsteligt Lune
300 eller - for i Mangel af noget andet - at skaffe en Konge Sysselsættelse.

I har endnu meget, særdeles meget at lære. Og I vil komme til at lære det

305 gennem den tunge og bitre Erfaring, at I herefter maa omgjøre, hvad I nu har
gjort. I maa lære den gyldne Regel, at Barmhjertighed og Kjærlighed er en højere
Visdom end Hævn og hævnede Straf.

310 Saavidt Aanden Imperator til den nu afdøde Præst i den engelske Statskirke, Dr.
phil W. Strainton Moses.

315 Idet jeg herved overgiver mit Foredrag i Fredssagen til et større Publikum end
oprindelig bestemt, vil jeg tillade mig en liden Efterskrift.

Jeg er ikke uvidende om, at min Anskuelse vil møde Modstand og det meget
plausibel Modstand.

320 Dette at vilde overgive sit Fædreland til en Fiende uden Sværd slag vil jo
forekomme mange absurd; de, der bedømmer mig mildest, vil blot pege paa det
gamle: ¿Tiden er ikke inde endnu¿. Til de første vil jeg gentage, at Pligter som
Borger i det Gudsrige, der nævnes i Herrens Bøn bør sættes over Pligter som
Borger af et lidet jordisk Fædreland og til de sidste vil jeg sige, at da de Ord:
¿Overvind det Onde med det Gode¿ første Gang lød for Menneskeheden, var
325 Tiden inde.

Disse Ord maa blive Fredssagens Motto.

330 Det er en selvsagt Ting, at der her foreligger en stor Opdragergjerning, et uhyre
Virkefelt for de bedste og ædleste Menneskevenner. Der maa gaa en lang
Udvikling i moralsk Retning, en hel

335 Omvæltning af Institutioner og Begreber forud, førend nogen Nation gaar i
Spidsen med Afvæbningen. Men jeg tror paa Sagen - kan ikke indse andet end,
at en med al Fornuft, Følelse og moralsk Sands saa overensstemmende Lov i
Længden kan undertrykkes eller ignoreres, ligesaa lidt i Spørgsmaalet Krig som i
den daglige Omgang Mand og Mand imellem. Den enkelte maa imidlertid først
opdrages hertil og imens maa der arbeides paa nye Love for Folkets
Selvbestemmelsesret; thi vor nuværende Repræsentation er ikke et helt sandt
340 Udtryk for

345 Folkets Ønsker. Vi maa faa lignende Bestemmelser i vor Lovgivning som
Schweitz har. Enhver voxen, hæderlig Mand og Kvinde, maa faa være med i at
afgjøre alle almen vigtige Spørgsmaal.

350 Det er endvidere en selvsagt Ting, at man ikke kan opdrages moralskt saa
ensidigt, at man kun slutter sig til en enkelt Sag som Fredssagen, nei! begynder
man engang, kan man ikke med sin bedste Vilje andet end interessere sig og
arbejde for Alt, hvad der hedder Sandhed, Ret og Næstekjærlighed. Formaals
som Afholdssagen, Sædeligheds sagen og Fredssagen kunde saaledes godt
udgjøre et eneste fælles Program, hvorom der kunde arbeides i skønneste
Endrægtighed.

355 Det forudsætter rigtignok en større indbyrdes religiøs Fordragelighed; men
denne er allerede i Anmarsch efter Tidens Tegn at dømme.

*) Udhævet her.
360

Kilde

Trykt i O. Christiansens Bogtrykkeri Stortingets bibliotek

365

Emneoversigt

Fred

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/om-fredssagen>

370

375

380